

ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ ๑๑

สังฆคณาการพระราชพิธี ฝ่ายพระราชวังยวรัตนมณฑล

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายพลตรี หม่อมเจ้าศรีไสยเฉลิมศักดิ์ ท.จ. ท.ม. ต.ช. ร.จ.ม.

ในพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเบ็ญจนาถนรินทร์ฤทธิ

๕ ๗
เมื่อพระบาท พ.ศ. ๒๕๐๕

คำนำ

หม่อมราชวงศ์ชายอนุกฤต หัสคินทร์ ผนวช ณ กรุงเทพมหานคร รัชสมัยของ
พระองค์มาแจ้งความต่อพระสมุทวชิรญาณสำหรับพระนครว่า ในงานพระ
ราชทานเพลิงศพ นายพลตรี หม่อมเจ้าศรีไสยเฉลิมศักดิ์ ในพระเจ้า
ราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์นรินทรบุษยัญ หม่อมราชวงศ์ซึ่งเป็น
บุตรธิดาของใครพิมพ์หนังสือแจกสักเรื่อง ๓ ขอให้กรรมการหอพระสมุท
วชิรญาณช่วยเลือกเรื่องหนึ่งสอให้ ข้าพเจ้าจึงเลือกเรื่องพระราชพิธี
ฝ่ายพระราชวังบวรสถานมงคลให้พิมพ์ แลจัดไว้ในหนังสือจำพวกสถิติ
ธรรมเนียมต่าง ๆ นับเป็นภาคที่ ๓๓

เรื่องพระราชพิธีฝ่ายพระราชวังบวร ที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ในต้นฉบับ
ก็มีในหอพระสมุทวชิรญาณไม่ปรากฏว่าผู้ใดแต่ง แต่พิเคราะห์ตาม
สำนวนเชอได้เป็นแน่ว่าเป็นของพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นสถิตย์
ธำรงสวัสดิ์ทรงแต่งประทานหอพระสมุทวชิรญาณ ครั้งทรงรับตำแหน่ง
เป็นกรรมการเมื่อชวศก พ.ศ. ๒๔๓๓ ที่ทราบได้เพราะกรมหมื่นสถิตย์
ธำรงสวัสดิ์ได้เป็นผู้บัญชาการพระราชพิธีในวังหน้าครั้งกรมพระราชวังบวร
วิไชยชาญ จึงเอาพระไทยใส่ศึกษาเรื่องการพระราชพิธีจนเป็นผู้รู้ชำนาญ
จึงจะเห็นได้ในสำนวนหนังสือที่ทรงแต่งนั้น

เรื่องที่กรมหมื่นสถิตย์ธำรงสวัสดิ์ทรงแต่ง ทั้งพระไทยจะพรรณนา
ถึงการพระราชพิธีครั้งพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวก่อนแล้วจึงจะ
พรรณนาถึงการพระราชพิธีในครั้งกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ เพราะ
ลักษณะการพระราชพิธีวังหน้าแต่เดิมเป็นอย่างหนึ่ง ครั้นถึงพระบาทสมเด็จพระ

พระบั้นเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระเกียรติยศเป็นอย่างพระเจ้าแผ่นดิน จึง
 ถวายแบบพระราชพิธีของพระราชวังหลวงครั้งรัชกาลที่ ๓ ไปทำเพิ่มเติมขึ้น
 อีกหลายอย่าง จะยกตัวอย่างเช่นพิธีสงกรานต์ที่นมัสการพระแท่นจำนวน
 พระชันษาที่จริงเป็นแบบพิธีเฉลิมพระชันษาในรัชกาลที่ ๓ ถวาย
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวประสูติในเดือน ๕ ทรงทำเนืองใน
 พิธีสงกรานต์ก็เลยคิดเนื้อเป็นพิธีสงกรานต์ไป มาถึงครั้งกรมพระราชวัง
 ขวรวชิไชยชาญ คงได้แก้ไขลดการพระราชพิธีฝ่ายพระราชวังขวร
 น้อยลงกว่าครั้งพระบาทสมเด็จพระบั้นเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่จะลดลงเพียงไร
 ไม่ปรากฏในหนังสือ เพราะกรมหมื่นสวัสดียารงสวัสดิ์ทรงแต่งว่าด้วย
 การพระราชพิธีครั้งพระบาทสมเด็จพระบั้นเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่เดือน ๕
 ไปจนถึงกลางเดือน ๓๑ แล้วก็ค้างอยู่เพียงนั้น เห็นจะเป็นด้วยเหตุที่
 แต่งค้างเองจึงไม่ปรากฏว่าหนังสือที่เคยพิมพ์มาแต่ก่อน มีแต่
 ฉบับเขียนอยู่ในหอพระสมุดวชิรญาณ มาตรวจดูในคราวนั้นเห็นว่า เป็น
 หนังสือแต่งค้างทั้งในทางสำนวนแลในทางที่ให้ความรู้ สมควรที่จะพิมพ์ให้
 แพร่หลายได้ แลเป็นเรื่องที่เนื่องในครั้งพระบาทสมเด็จพระบั้นเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นสมเด็จพระโอรยาธิราชของหม่อมเจ้าศรีไสยเฉลิมศักดิ์
 เหมาะแก่การที่จะพิมพ์แจกในงานศพของเสอ ขาฟเจ้าหญิงไคเลือก
 หนังสือเรื่องนี้ให้พิมพ์ แลได้พิมพ์ตามรับสั่งการพระราชพิธีวงนำ
 ครั้งกรมพระราชวังขวรวิไชยชาญซึ่งมีฉบับอยู่ในหอพระสมุดวชิรญาณ ๒
 ฉบับเพิ่มเติมข้อไว้ข้างท้าย เพื่อจะรักษาหนังสือฉบับนี้

พระราชพิธี ฉายพระราชวังบวรสถานมงคล

๑ พระราชพิธีสงกรานต์

การที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลประจำปีในพระราชวังบวรฯ นี้ กล่าวตามทีละเห็นเป็นอัตรามาแต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระบรมโกศเจ้าอยู่หัว แต่ต่อมาถึงกรมพระราชวังบวรในรัชกาลขัตติยชนน ลดน้อยลงหลายอย่าง จะได้กล่าวต่อภายหลัง ก็การพระราชกุศลในครั้งพระบาทสมเด็จพระบรมโกศเจ้าอยู่หัวนั้น ต้นคือนกขัตติยสงกรานต์ เริ่มตั้งแต่ก่อนนำสงกรานต์วันหนึ่ง เวลาเย็นมีพระสงฆ์ ๕ รูป สวดพระปริตเศกเครื่องมูรธาภิเศกในพระที่นั่งพุทธไสสวรรย์ทั้ง ๓ วัน รุ่งขึ้นวันเถลิงศกเวลาเช้าฉันแล้วถวายไทยทานสรงร่มรองเท้า

อนึ่งในวันจ่ายเวลาเย็นนั้นนิมนต์พระสงฆ์เถรานุเถรตั้งแต่พระองค์เจ้าพระ หม่อมเจ้าพระราชาคณะ สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะผู้ใหญ่ตามลำดับยศตลอดลงมา เว้นไว้แต่ที่มีราชการในพระบรมมหาราชวังฎาอาพาธจึงไม่ได้มา แต่พระราชาคณะสามัญนั้นใช้ทีได้มาในพระราชพิธีสมโภชรัตนตบถลงมาแล้ววันรวมเท่าพระชนม์พรรษาเพิ่มขละองค์สวดมนต์ในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย ตั้งเครื่องนมัสการทองใหญ่ รุ่งขึ้นวันมหาสงกรานต์เวลาเช้าทรงประเคนอาหารบิณฑบาตตามธรรมเนียม

พระสงฆ์พระราชาทานฉันแล้วทรงประเคนผ้าไตร พระสงฆ์ออกไปคอย
 สรงน้ำข้างพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยทาน! คยักปราศาคผ้าขาวตั้งเตียงมีเส้า ๔
 เส้าผูกม่านผ้าขาวเพดานผ้าขาวห้อยพวงดอกไม้สด ข้างหลังเตียงมี
 ถังน้ำสหัสเลี่ยมใหญ่ตั้งบนม้าสูง มีข้วตะกั่วสองข้วเรียกว่าประทุม พระ
 สงฆ์เข้าไปสรงทีละ ๒ รูป ประโคมแต่รสังข์พิณพาทย์กลองแขก มีข้ว
 อย่างฝรั่งคันเป็นสุขขั๊กในชั้นเชิงใหญ่ใช้น้ำดอกไม้สด กรมพระแสง
 หอกดาบฉัตรถวายทรงสยต่อพระหัตถ์ แล้วมสัทร่ายอย่างสยน้ำทางกันสอง
 อัน มักไปรคให้พระองค์เจ้าเล็ก ๆ เข็ดก็ออกไปรยถวายพระ แลมีโถน้ำ
 ขยพนักงานภาษามาลาคอยตักถวาย เมื่อพระสงฆ์สรงน้ำแล้วออกไป
 ครองไตร กลับเขามาฉันเช้าแซ่เวลาเพนจิกครึ่งหนึ่ง ไม่มีไทยทาน
 สิ่งใดอีก

แลเวลาเย็นวันมหาสงกรานต์นั้น มีลวคนตฉลของพระทราย
 เคียงยกในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย ๒๐ รูป ส่วททเก้งขอกหนึ่งส่วทขวร
 สถานสุทธาวาศ ๓๐ รูป ฉลของพระทรายหลวงแลพระทรายข้าราชการ
 ผู้ใหญ่ผู้น้อย เช่นพระทรายขันทาคักคในพระบรมมหาราชวัง รุ่งชนวัน
 เนาเวลาเข้ามารวมฉันในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยเช้า ๓๐ รูป เพนคั้นเช้าแซ่
 ๓๕ รูป ไทยทานสขงร่มรองเท้า

พระทรายเคียงยกนั้นเป็นพนักงานกรมพระตำรวจในซ้ายขวา ๒ องค์
 ทหารในซ้ายขวา ๒ องค์ กรมสพาย ๖ องค์ รวม ๓๐ องค์ กำหนดให้
 มาก่อรยเสด็จนำพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยพรอมกัน ก่อบนมัสสหัสเลี่ยมทาศ
 ขาว มีราชวตรณตรองกระกายทองสีต่าง ๆ แล้วยกลงเข้าไปตั้งฉลของใน

พระที่นั่งอิศราวินิจฉัยตามเถลิงบ้านโตมเคืองยชากระบะเชิง เวลาเช้า
มีพานเข้ายณฑศรยเท่ากบ์เคียงพระทรายทวย เมอเส็ดทงชนแลวดทง
บายศรทอง เงิน สมโภชเวียนเทียนประพรมน้ำหอมแล้วให้ไปวัดมหา
ธาตุ มีกระบวรเท่องม้งกรนำ ๓๐ คัน หลัง ๒๐ คัน คู่เท่นำ ๓๐ หลัง ๒๐
กลองชนะ ๒๐ จำป๋ ๓ จำกลอง ๓ แดรงอน ๒ แดรงฝรั่ง ๒ สังข์ ๓

พระทรายทลวงทวศยวรรสถานนำทศตารวกร้อ องค์ใหญ่องค์ ๑
สัง ๘ ศอก สนมตำรวกร้อพระทรายยริวาร ๕๐ องค์สัง ๒ ศอก มีราช
วัตรศตรองกระกายแลเข้ายณฑพาน ๒ ชนพาน ๑ เครื่องยชากระบะมก
เหมือนกัน แต่พระทรายขำราชการน้นขางที่ไยรตให้ยกไปก่อวัดหงษ์
รัตนารามข้าง

อนงมเคืองยชากระบะมกเชิงแลผ้าทรงนำหอม สรงพระ ศรมหา
โพวัดมหาธาตุสำรับ ๑ วัศทศันเทพวาราม ๒ สำรับ วัศสระเกษสำรับ ๑
ที่พระพุทศสิงคกมสรณา แลตงเคืองนมสถารทองที่ศตงบายศรทอง
เงินสม โภชเวียนเทียนประโคมแดรงสังข์พิณพาทย์กลองแขกทง ๓ วัน แล
มีพุ่มกอกไม้เพลิงคนละ ๕ พุ่มทง ๓ คน ที่พระพุทศยาทในวัดยวรรสถาน
กมสรณาเวียนเทียนทวย

อนงถาย ไตสงกรานต์เย็น ๕ วันแล้ว เพิ่มสวคมนต์เย็น ๒๐ รูป
ในวันเนาแรกฉันเช้า ๒๐ รูป เพน ๒๐ รูป ในวันเนาที่ ๒ ไทยทานสยง
ร่มรองเท่าเหมือนกัน

ในเวลาเย็นวันเนานั้น พระสงฆ์ราชาคณะถานานุกรม สวคมนต์ใน
พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย ๒๐ รูปในการสรงมูรธาภิเศก พระแทนสรงทงข้าง

พระที่นั่งทานเหนือ รุ่งขึ้นวันเดลิงศกเวลาเช้าเจ้าพนักงานภาษามาลาเข้า
 ไปเชิญพระโกษจูพระบรมอัยยิแลพระอัยยิลงตั้งบนโต๊ะสลกบัคทองมี
 เครองพระสคนธพร้อมเบคฝาพระโกษจูไว้ แลวออกเสียบก่อน ต่อเวลา
 ๒ โมงเศษจึงเสด็จพระราชดำเนินชนหอพระเจ้าสร้งนำพระบรมอาตแลพระ
 พุทธรูป แลวเสด็จชนพระที่นั่งวายุสถานอมเรศ สร้งนำพระบรมอัยยิ
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย แลกรมพระราชวังบวรสถาน
 มงคลในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ แลวจึงเสด็จชนหอพระอัยยิสร้งนำพระอัยยิ
 กรมสมเด็จพระศรีสรีเยนทรามาตย์ แล กรมพระศรีสทวารภย์ แลพระสัณ
 พินธวงศ์เธอ พระชนกในกรมสมเด็จพระศรีสรีเยนทรทวย แลวจึง
 เสด็จออกเสียบพระสงฆ์ฉัณเข้าในท้องพระโรง เจ้าพนักงานจึงกลับเข้าไป
 เชิญพระบรมอัยยิแลพระอัยยิออกทางประตูสลกคิวาไลยชนพระราชยาน
 ชนเสียบประโคมกลองชนะแตรสังข์ไปตั้งเหนือพระที่นั่งเสวตรฉัตรภายใน
 พระที่นั่งคิวาโมกขพมาน

ครั้นเมื่อขมเสงนพศก ๑๒๓๙ พระเสริมพุทธปฏิมากรซึ่งอยู่ในพระ
 วิหารวัดประทมวนารามเทยวน ลงมาจากเมืองหนองคายแท้ประคิยฐาน
 บนพระที่นั่งเสวตรฉัตรในพระที่นั่งคิวาโมกข์ แต่ันั้นมากใช้ตั้งพระบรม
 อัยยิพระอัยยิเหนือชนแวนพา ๒ ชนยกพระบวรเสวตรฉัตร ชนแวนพา
 นนตงตร้งนำพระเสริมห้างออกมาห้อง ๑ ตั้งคนไม้ทองเงิน ๒ คู่มีเครอง
 นมัสการทอน้อยสำรับ ๓ เมื่อพระสงฆ์ ๒๐ รูปในท้องพระโรงรับพระราช
 ทานฉัณเข้าแลวนั่งรออยู่จนถ้งพระฤกษ์สร้งมรธาภิเศก ถวายชยันโต
 พราหมณเข้าสังข์ TUDC กรมพระแสงในชัยยัฒเตาเรว 16/0 พนักงานประโคม

หมอชังไชยแต่รสซึ่งพณฑชัพาทย์กลองแขกพร้อมกัน พระแท่นที่ทรงนั้นเป็น
 พระแท่นแว่นพามับวกกลุ่มมีพนักทาวขาวขอบทองเพดานระบายรอบ เส้คัจ
 ประทัยเหนือตั้งรูปกลมหุ้มผ้าขาวทรงเหยียบใบไม้ ทรงพระภักตร์ตั้ง
 ฉากทรงพระภักตร์พระครอบกลีบบัวทองคำ ทรงคันทน์ในชั้นสูง ๆ แล้ว
 ภาษามาลาถวายพระครอบพระกริ่ง พระครอบเนาวโลหะ พระเต้าบึงกะทร
 ภายหลังพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระเต้าเบญจ
 ครรภมาอีกองค์หนึ่งก็เป็นพนักงานภาษามาลาถวาย ชาวที่ใหญ่ถวายพระ
 เต้าหากกระษัตริย์ ขาตรกินพม่าสามขาตรแล้วพระครูอัมภูการักษ์ หลวง
 คีวาจารย์ หลวงสุริยาเทเวศร์ พราหมณ์โหรคจารย์จึงถวายน้ำพระ
 มหาสังข์ทักษิณาวัฏ สังข์ทอง, เงิน, นาก, งา, พราหมณ์พฤตมิยาศ
 ถวายพระครอบสำริด เสร็จแล้วทรงผลิตพระภูษาตามส่วน (ธรรมนิยม
 สรงเช่นนมเมื่อ สूरียุปราคา จันทรุปราคาด้วย) เมื่อสรงแล้วเส้คัจ
 ประทัยท้องพระโรง พระสงฆ์ถวายยถาสัพพีถวายอดีตเรกถวายพระพรลา
 ครึ่งหนึ่งแล้ว ออกไปนั่งอาสน์สงฆ์ที่พระที่นั่งคือโมกข์ เวลาเช้า ๕ โมง
 เศษ เส้คัจพระราชดำเนินออกพระที่นั่งคือโมกข์พินานทรงประเคนสำรับ
 เข้าแซ่เพนอีกครึ่งหนึ่ง พระสงฆ์ฉันแล้วจึงสดับกรณเฝ้าขาว ๒๐ พย ผ้า
 คู่ ๒๐ คู่ รูปเทียนชวคหน้าหอมสังละ ๒๐ เท้ากัน พระสงฆ์สำรับนั้นเอง
 สดับกรณเฝ้ายถาสัพพีถวายอดีตเรกถวายพระพรลาอีกครึ่งหนึ่ง แล้วมีสดับ
 กรณพระอินทียอีก ๔๐๐ รูป และมีผ้าคู่รูปเทียนของพระบรมวงศานุวงศ์ใน
 พระบรมมหาราชวัง แลพระราชวังบวรทงผ้านำผ้ายในถวายเป็นด้วย ใช้
 สดับกรณพระรายรอบทั้งสิ้น ผ้าคู่ชวคหน้าหอมรูปเทียนที่ทรงพระราช

อุทิศสัปดาห์พระบรมอัยยิ พระอัยยิณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในพระ
 บรมมหาราชวัง ๔๐ คู่ สัปดาห์พระอินทีย ๒๐๐ รูป ผักชวคน้ำหอม
 ยิงสกุลอัยยิเจ้าคุณสมพันธวงศยานสมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่องค์น้อย ๗
 คู่ ภายหลังเป็น ๗ คู่ จิว ๓ สบง ๓ ชวคน้ำหอมอุปเทียบสัปดาห์พระ
 อัยยิกรมสมเด็จพระปรมานุชิตดิวิฑพระเชตุพนคระย แลมีผ้าขาวเขียน
 อักษรทรงพระราชอุทิศถวายตามพระนามพระบรมอัยยิพระอัยยิ แลอุทิศ
 พระราชทานตามนามอัยยิ เจ้าพนักงานศกรัตนำไปทกแห่ง

อนึ่งมีพระราชทานผ้า ๒ สำรับชวคน้ำหอมส่งนำพระเจ้าพยาเออ
 พระเจ้าพนางเออที่มีพระชนม์มากหลายพระองค์ แลพระราชทานรคหน้า
 เจ้าจอมมารดาในรัชกาลที่ ๒ สองคน สมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่องค์
 น้อยคระย แต่พระนมน์พระราชทานเงินคระย เสร็จการพระราชกุศล
 นักชคฤกษสงกรานคเทาน,

พระราชพิธีวิสาขบูชา

มีสวคมนตรีทพระที่นั่งศิวโมกชพนมานวนชน ๓๓ ค่ำ ๓๔ ค่ำ ๓๕ ค่ำ
 เดือน ๖ เวลาบ่ายทง ๓ วัน ฉนเช้าวนชน ๓๔ ค่ำ แรมค่ำ ๑ คิง ๓๕ รูป
 แดวนชน ๓๕ ค่ำ พระสวคจิตเวทมารวมฉนคระยอีก ๔ รูป เป็น ๓๘ รูป
 ไทยทานสขงร่มรองเทำใบชา คิงเครื่องนมสการทองใหญ่ มีตะเกียง
 เจอน้ำมันหอม น้ำมันจันทน์ น้ำมันกระตังงา น้ำมันงา น้ำมันมะพร้าว
 วนละ ๕ ตะเกียง คิงทพระพุทธรสิหิงค์ ๓ พระเสริม ๑ วัคขวรสถาน
 สุกธาวาคในพระอุโบสถ ๓ พระพุทธรบาทชนเชา ๓ พระพุทธรบาทสรอย ๓

มีเทศนาในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยคนละกณชกาทัง ๓ คน เครื่องกณชกาทัง
 พจนธาคชากรมรองเท่าเสอชอนหมอนอิงตระกูลมคาคะหวาน มีตอกไม้เพลิง
 พุ่ม ๕ ชั้น น้าวคยวรสถานสัทธาวาศ ๕ พุ่ม น้าพระที่นั่งพุทไธสวรรย์
 พุ่ม ๓๐ กระถาง ๓๐ รัชทา ๘ ฝนเสนห้า ๓ สหสธารา ๑ พ้อม ๑ จอก
 แก้ว ๓๐ พระเนียง ๓๐ ทัง ๓ คน มีโคมข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยแขวน
 พระธโษสธทวคยวรสถานสัทธาวาศทข้างพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ทัง ๒ แห่ง
 ภายหลงเมือพระเลริมมาแล้ว มีประกวตประชนชนทพระที่นั่งคัวโมกข์
 พิมาน มีชุ่มตะเกียง ๔ ตำรวทว้ย ๔ ชั้น วันแรมค้ำหนึ่งสทป์กรณ
 แแต่รายร้อย ๕๐๐ พระบรมอัยฐิพระอัยฐิเชอญอออกตังเหมอินสงกรานต

อนงมีสทป์กรณพระบรมอัยฐิพระอัยฐิทว้ยผ้าขาว ๔ เหลียม แล้ว
 ถวายสลากภท ๑๕๐ รูปทพระที่นั่งคัวโมกข์พิมานครั้ง ๑ จะเป้นบไทจ้ำไม่
 ไค เกณฑทข้าราชการฝ้ายในท้ากระทง ๑๕๐ กระทง จ้ำยเงินหลวง
 กระทงละสลงเพอง นอกนเป้นของข้างในเพิมเติมมีทป์เทอชนหมากพล
 ทว้ย จ้ำนวนพระสงฆ์สทป์กรณใช้ตามวคทพระอัยฐิตรงปฏิสังขรณ
 คอวคอรณราชวราราม ๑๗ วคทงษรคณาราม ๑๗ วคทมหาธาตุ ๑๗
 วคทบรมมงคส ๑๗ วคทไพชยนคัพลเสพ ๑๗ วคทศรีสคการาม ๑๗ วคทหริญ
 ราช ๑๖ วคทสมพนธวงค์ ๑๖ วคทรมยสัทธาวาศ ๑๖ รวม ๑๕๐ สทป์กรณ
 รายร้อยยกไม่มี เสรีจพระราชกศลวิสาขบูชาเท้าน

การพระราชกุศลเข้าพรรษา

เวลาย้ายเสกขออกหลอเทชนพรรษาทเก็งข้างพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย
 ทานไค ในวนชน ๘ ค้า๓๐๐๐เกอน ๗ ถายโคมอีกมาคกัหลอชน ๘ ค้า

เดือน ๘ ขวพาสาย เทียนเล่ม ๑ สผงหนัก ๑๕ ชั่งเศษ หล่อขี้ละ ๕ เล่ม
 คอวกพระศรรัตนศาสตร์รามเล่ม ๑ พระที่นั่งพุทธโธสวรรย์เล่ม ๑ พระ
 ที่นั่งควโมกข์พิมานเล่ม ๑ วัชยวรรสถานเล่ม ๑ วัชยหังษรัตนารามเล่ม ๑
 เทียนนั้นรูปเป็น ๒ เหลี่ยมปลายเป็นขั้วกลมขั้วคทอง ตัวเทียนขั้วคทอง
 ลายทรงเข้าขั้วค มีฉัตรทองอรกฤษขั้วคออก แล้วยกมาตั้งถวายตัว
 ในท้องพระโรง วันชน ๓๓ ค่ำ เดือน ๘ เวลาสวดมนต์เย็นรุ่งขึ้นวัน ๓๔
 ค่ำพระสงฆ์ฉนวนแล้วเสด็จขึ้น เจ้าพนักงานจึงนำไปตั้งในตำหนักที่ ๕ แห่ง
 หนึ่งในวันชน ๓๓, ๓๔, ๓๕ ค่ำ เดือน ๘ มีสวดมนต์เย็น พระสงฆ์ราชา
 คณะโดยมาก พระครูเปรียญถานานุกรมพิธีกรรมบางอารามที่ทรงรู้จัก
 รวม ๓๐๐ รูป แบ่งฉนวนวันชน ๓๔ ค่ำ แรมค่ำ ๑ วันละ ๓๐ รูป ชน ๓๕ ค่ำ
 ๔๐ รูป มีตะแกรงเครื่องเข้าพรรษาพุ่มย้อม รูปสัตว์สผง เทียนร้อย
 ตะแกรงรองกระทงเมียงเท่าจำนวนพระสงฆ์ ถ้าพระที่ทรงนบถอกันเคย
 มีคนไม้กระถางใหญ่ ต้นไม้แก้ว กระถางบัว พุ่มขนาดของเพิ่มเติม
 อีกส่วนหนึ่ง

วันชน ๓๕ ค่ำพระฉนวนแล้วเสด็จพระราชดำเนินที่พระพุทธรูปสี่ทิศ พระ
 เสริม ทรงจุดเทียนพรรษาถวายพุ่มอย่างใหญ่คู่ ๓ ต้นไม้ใหญ่คู่ ๓
 ต้นไม้แก้วคู่ ๓ กระถางบัวคู่ ๓ รูปสัตว์สผงขั้วคทองเงินคู่ ๓ รูปแพ
 เทียนแพเครื่องเข้าพรรษาพุ่มเหมือนกันทั้ง ๒ แห่ง แต่เทียนพรรษา
 วัชยวรรสถาน วัชยหังษรัตนาราม พระราชทานเทียนชะนวนโคมเพลิงพระองค์เจ้า
 ไปจุท มีพุ่มขนาดกลาง ๓ ต้นไม้กระถาง ๓ ต้นไม้แก้ว ๓ กระถาง
 บัว ๓ รูปสัตว์สผงคู่ ๓ รูปแพเทียนแพ เครื่องเข้าพรรษาพุ่มเหมือน

กัน แล้วเสด็จพระราชดำเนินมายังพระบรมมหาราชวัง เสด็จในพระ
 อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทนเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัวยังไม่เสด็จขึ้น ทรงจุดเทียนถวายเครื่องสักการะบูชา พระมณ
 ีรัตนปฏิมากร พุ่มขนาดใหญ่คู่ ๑ ต้นไม้กระดังงาคู่ ๑ ต้นไม้แก้วคู่ ๑
 รูปสี่เหลี่ยมขนาบข้างทองคำคู่ ๑ รูปแพเทียนแพหมากพล ไม่ชำระสัพ
 พุชกลนพร้อม แต่เสด็จพระราชดำเนินอยู่ประมาณ ๗,๘ ปี ภายหลัง
 มาไม่ทรงสบายก็ไม่ไต่เสด็จ เสด็จพระราชทานให้พระองค์เจ้าจตุตถไชย
 ทศขอพระเจ้าในพระราชวังกรมเครื่องเข้าพรรษาอย่างข้อมพร้อม เจ้าพนักงาน
 งานนำขึ้นไปตั้งทกขัย ๑ วันแรมค่ำ ๑ เวลาเช้าเชิญพระบรมอัฐิ พระ
 อัฐิ ออกตั้งเหนือแนวฟ้า ๒ ชั้น ยกเสวตรถัตตรในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์
 ตั้งเครื่องสังหัทของขวางฉัตร ๕ ชั้น ๔ ขังแทรก ๓ แต่เสด็จออกเสด็จ
 พระททของพระโรงแล้วทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการทงน้อย มหาคเล็ก
 เชิญไปตั้งทแล้วสัปกรณ์พระหิวทาน ๔ รูป มีสขงร่มรองเท้าอุปเทียน
 พุ่มต้นไม้เครื่องเข้าพรรษาพระอินทขัย ๔๐๐ รูป เวลาค่ำมุดอกไม้เพลิง
 คณละ & พุ่มทง ๓ คน การทเชิญพระอัฐิขึ้นสัปกรณ์บนพระที่นั่ง
 พุทไธสวรรย์นั้น เพราะพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จ
 พระราชดำเนินขึ้นไปทรงจุดเทียนพรรษาทพระพุทไธสังคทกขัย มหิวทาน
 สัปกรณ์กาลานกาลด้วยททุกครั้ง

๑ ความตรงนี้ไม่ชัด เข้าใจว่าเห็นจะหมายความว่า มีเครื่องเข้าพรรษาอย่างข้อม
 ของวังนำ เจ้าพนักงานผ้าในน้ำมาบูชา (พระพุทธรูปขรณ์ ในหอพระเจ้าในพระราช
 วังหลวง มิใช่เจ้าพนักงานในพระราชวังหลวงเชิญเครื่องเข้าพรรษาไปบูชาในหอพระวังนำ

อนึ่งตั้งแต่เข้าพรรษาไปมีเทศนาในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยคนละกัณฑ์
 ๓ เดือน นึ่งเทศน์บนพระที่นั่งเสวตรถลิตร์ ตั้งเครื่องนมัสการกระษะ
 ถมวงกลฝรั่งยกเทียบ ๒ จงกล มีเชิงเทียบใหญ่ยกเทียบคหนึ่งสี่คู่ ๓
 เครื่องกัณฑ์สงฆ์เทียบหมากพลูเงินตำลง ๓ ทกวัน พระรับสัพพะ ๔ รูป
 มีเทียบพระพุทธรูปหนึ่ง ๒๐ เล่ม ตำรวงพุทธรูปหนึ่ง ๒๐ เล่ม เสร็จการ
 พระราชกุศลเข้าพรรษาเท่านี้

การพระราชกุศลถวายพระบรมอัฐิ

คือวันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๘ เป็นวันคติคล้ายวันสวรรคต พระบาท
 สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เวลาเช้าเจ้าพนักงานเข้าไปเชิญพระ
 บรมอัฐิรองพานทอง ๒ ชั้นออกตั้งบนมาสลักขกทองเหนือพระที่นั่งเสวตรถ
 ลิตร์ ในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย เสด็จออกเลี้ยงพระสงฆ์ราชาคณะ
 ถานานกรม ๑๐ รูปรับพระราชทานฉันแล้ว สักยักรณผาขาว ๓๐ พับ
 ๑๐ มัดเทียบนมคชของอันเปลี่ยนไปต่าง ๆ เหมือนขางคราวเป็นทษาหยา
 ๑๐ ไร่จวบเจียวเป็นต้น มีสักยักรณพระอินคัย ๑๐๐ รูป แลวมเทศนา กัณฑ์ ๓
 เครื่องไทยธรรมไตรยาตรยามพชนทัญญา ถาคชาโคมรุ่มรองเท่าเสื่ออัน
 หมอนอิงกาถ้วยกะโถนถ้วยตะลุ่มคาวหวานเงินคิกเทียบ ๓ ตำลง เทคน้จย
 เสด็จขึ้นแล้วเชิญพระบรมอัฐิกลับ เวลาเย็นพระสงฆ์ทณนเข้ามาสวคมนต์
 อีกครั้ง ๑ เป็นเสร็จในวันเดียวเท่านี้

การพระราชกุศลอย่างนี้ มีในวันพระบรมราชสมภพพระบาท
 สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย คือวันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๕ อีกครั้ง ๑

บวชนาคหลวง

อนึ่งบางชนมหม่อมราชวงศ์เข้าไปบวชเป็นนาคหลวงเคยมีหลายคราว
 บวชในเดือน ๘ ทำขวัญที่พระที่นั่งศิวโมกข์พิมาน ตั้งบายศรีทองเงิน
 ๒ สำหรับไตรบาตรบริกขารของหลวงพร้อม รุ่งขึ้นเวลา ๕ โมงเช้าแล้ว
 นาคชนเสด็จกัน ถลกกำมะลอแต่น้ำพระที่นั่งศิวโมกข์พิมานออกประตู
 โอภาสพิมาน ไปลงที่ประตูวัดบวรสถานสุทธาวาส เข้าไปในพระอุโบสถ
 มีพระโคมพิณพาทย์แต่รสสังข์ แต่ไม่เคยมีเสกข์ออก ไปรทให้เจ้านาย
 ถวายเครื่องบริกขารพระบวชใหม่ทุกครั้ง พระอุปัชฌาย์ คู่สวตน์หัตถยาศ
 รวม ๓๐ รูป ไทยกทานของหลวงถวายจิวรูปเทียบหมากพลู เสริ่งพระราช
 กุศลเดือนแปดเท่านั้น,

การพระราชพิธีเฉลิมพระชนม์พรรษา

การที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเฉลิมพระชนม์พรรษานี้ ทรงพระ
 ราชดำริหชนใหม่ เทียบ เคียงกยธรรมเนียมจนท เรยกกว่าบนสวฤาแซยิต
 แลอนุโลมตามพุทธศาสน์โหราศาสตร์ประกอบกัน เพื่อให้เป็นการสวัสดิ
 มงคลเจริญพระชนม์ศขทุกทีวราตรีกาล กำหนดทำในเดือน ๓๐ แต่
 เล่นไปเหลื่อมตามสรียโคจรบรรจบรอบคล้ายวันพระราชสมภพ ไปรท
 ให้รทการในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย คือเชิญพระพุทธรูปสี่องค์ตั้งเหนือ
 พระที่นั่งบุษบก ตั้งพระเสริ่มบนพระที่นั่งเสวตรฉัตร ตรงนำพระเสริ่ม
 ตั้งพระไชยวัฒน์ พระมหาจำเริญ ตั้งดวงพระชันษา พระสุพรรณบัฏ
 พระราชลัญจกร ตั้งพระมหาสังข์ห้า พระครอบ พระเศ้าต่าง ๆ พระเศ้า

หากกระษัตริย์ ยাত্রคืนพม่า โยงสายสัญญาณถึงกัน บนพระแท่นที่ประทับ
 ออกขนนางนั้น ตั้งเชิงเทียน โคมกึ่ง พานดอกไม้ ขวดยักดอกไม้
 แลมเทียนสูงเท่าพระองค์วงระยพระเคียวเล่มเดียวกันชดกลมวางเหนือ
 พานทั้งสองชั้นสวม โคมแก้วบังลมด้วย หน้าพระที่นั่งบษยกตั้งโต๊ะเงิน
 ข้างละโต๊ะ ที่หลังลยแลตรงพระทวารคานนำตั้งโต๊ะเงินใหญ่ข้างละโต๊ะ
 หลังโต๊ะแขวนฉากห้อยแพรองค์วิคโคมเหลียน ๒ ข้างทั้ง ๒ โต๊ะ ตรง
 พระแกลเฉลียงคานนำกตั้งโต๊ะเงินข้างละโต๊ะ พระองค์เจ้าฝ่ายในร้อย
 ดอกไม้แขวนเต็มท

อนึ่งทพระที่นั่งสนามจันทร์ม โต๊ะเงินโต๊ะ ๓ ตั้งรูปเทพกานพเคราะห์
 หล่อถ้วยทองเหลือง ตรงหน้าโต๊ะออกมาตั้งขั้วครก้วยครยชกขั้วครยชกเทวรูป
 นพเคราะห์ ไหรบชาเทวดาในเวลาเย็นนั้นด้วย พระสงฆ์ทสวดมนต์นั้น
 มากกว่าพระชนม์พรรษารูป ๓ พระธรรมไตรโลก (รอก) วัดโมฬีโลก
 เปนอธิบศสงฆ์เลือกคักพระราชาคณะ พระครู เข็รียญ ถานานุกรมท
 สวดคเสียงคังทงสัน พระยัญโกศล (ฉิม) วัชราชบรรณ เปนผู้ชักตำนาน
 เสมอทุกครั้ง เวลา ๕ โมงเย็นพระสงฆ์เข้านั่งที่ ประโคมพิณพาทย์
 เครื่องใหญ่ ๒ วง เสกข์ออกทรงประเคนไตรแพรสลัขม้า มีฉากราย
 แพรควนขกฉายพระบนแลอักษรพระบรมราชวงกขยามเขยรบขข้างเขมชาย
 ข้าง พระสงฆ์ครองไตรแล้วทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการทองใหญ่ พระ
 สงฆ์เจริญพระปริต เมื่อสวดจบแล้วมีเสภาทเฉลียงนำท้องพระโรง
 หลวงพิศณุเสนี (พองอยู่) เปนผู้ขับทุกข รุ่งขึ้นเวลาเช้าเสกข์ออก

ทรงประเคนอาหารบิณฑบาต พระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้ว ทรง
ถวายเครื่องสมณบริกขารภณฑ์ต่าง ๆ เป็นของไทยบ้าง จีนบ้าง ฝรั่งเศสบ้าง
ยิบเบียงบ้าง หลายสิ่งพอสมควร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาถวายอภิวาท
ถวายพระพรลา แล้วมีทรงปล่อย ปลา เป็ด ไก่ สุนัขจิ้งจอก

อนึ่งเมื่อต้น ๆ มีพระฤกษ์สร้างมูรธาภิเศกเหมือนสังฆกรรมกาล ภาย
หลังสร้างข้างในทูลบ่ เสรีจากการพระราชกศลเฉลิมพระชนม์พรรษาเท่านั้น

การพระราชพิธีสารท

คือวันเดือน ๓๐ แรม ๓๓, ๓๔, ๓๕, ค่ำ มีสวดมนต์ทพระที่นั่งคือโมกข์
พินานวันละ ๒๐ รูป รุ่งขึ้นวันแรม ๓๔, ๓๕, ค่ำเดือน ๓๐ ขึ้นค่ำ ๑ เดือน ๓๓
เวลาเช้าฉัน มีเซ้ายาคโถลายครามต่าง ๆ ของหลวงทกสำรับ เมื่อ
พระสงฆ์ฉันแล้ว เจ้านายแลข้าราชการที่ปฏิบัติพระต้องถ่ายของลงใน
บาตรกบทั้ง โดยยากก็บรรจุไปในบาตรด้วย ไทยทานมีสอง ใบชา กล้วยเทียน
หมากพลู วันขึ้นค่ำ ๑ เดือน ๓๓ เชิญพระบรมอัฐิ พระอัฐิออกตั้ง
ทรงบำเพ็ญพระราชกศลกาลานุกาลตามเคยเหมือนทุกคราวมาแล้วข้าง
ต้น มีแต่สัปกรณรายร้อย ๕๐๐ รูป

อนึ่งมีกระทงเซากรของดาวหวานหมากพลูตั้งลงในกระทง มีต้น
ไม้ดอกไม้อื่นดอกไม้ต่างประดู่ประคิมพร้อม มีเทียนหนักเล่มละหก
สลึงสำหรับทรงจุด ๓ เล่ม ๆ ละสลึง ๓๐ เล่ม มีสมุดเล็ก ๆ เขียนคาถา
บูชาตำราหลังนำออกที่ศกศลเล่ม ๑ กบพระเตาฆโธทกตั้งถวายทรงขบ
พระหัตถ์หลังนำไปถวายพระสงฆ์ราชาคณะฉันวันละกระทงทั้ง ๒๕ วัน แล

มีทรงบาตรโถยาค้วนละ ๑๐๐ รูปทั้ง ๓ วัน มีดอกไม้เพลิงนำพระที่นั่งพุทไธ
สวรรยคนละ ๕ พุ่ม ๓ คืน เสรีพระราชกุศลสารทเท่าน.

เทศนามหาชาติแลจตุรารียสัจ

กำหนดเดือน ๑๑ วันขึ้น ๑๔ ค่ำ มีเทศนาอริยสัจ ๒ กัณฑ์ วัน
แรมค่ำ ๑ อีก ๒ กัณฑ์ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เทศนามหาชาติ ๑๓ กัณฑ์
ในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย การตกแต่ง คือ บนพระที่นั่งเสวตรฉัตรเป็น
ที่พระสงฆ์เทศนาที่บนพระแท่นประทับออกขุนนางตั้งเครื่องแก้วโคมกิ่ง
รายไปเต็มทึ่ กลางพระแท่นตั้งโต๊ะกลมกลางโต๊ะวางพาน ๒ ชั้นรองพุ่ม
ประทับด้วยรวงเช่า ขอบโต๊ะวางพานทองประดับพุ่มดอกไม้สด ๕ พาน
พานเครื่องยชาเลิศ ๕ พานสลักรัก ส่องข้างพระแท่นตั้งเครื่องนมัสการ
ข้างละสำหรับ ค่อนำพระแท่นออกมาตั้งโต๊ะหมู่อย่างใหญ่ประดับ
เครื่องแก้วต่าง ๆ เต็มโต๊ะ ที่มุมโต๊ะหมู่ค่าน้ำตงหมากพนมรอง
พานแว่นฟ้า ๒ ชั้นตั้งบนมาข้างละพาน หลังโต๊ะหมู่ มีโต๊ะจีน
ตั้งเครื่องเล่นของเงินต่าง ๆ ค่อออกไปแถวกลางตั้งต้นไม้ทองเงินกับ
โคมกิ่งระย้าแก้วคั่นกัน ที่สุดข้างแถวเลี้ยงปลาทองปลาเงิน ถัด
ออกมาตั้งชวดลายครามปักดอกไม้กิ่ง ถัดออกมาอีกถึงฉัตร ๕ ชั้น
ดอกไม้สด ข้างแทรกประดับเครื่องสลักรักตั้งข้างละแถว ถัดถึง
แนวมุมหลังโต๊ะหมู่ตั้งกระถางลายครามปลุกต้นไม้ดัดบ้าง ก่อเขามอ
บ้าง มีดอกไม้เงินผูกและรูปสัตว์ต่าง ๆ บนด้วยสิ่งประสมชั้นตวลึก ๆ
วางประดับด้วยทุกกระถางตั้งสลักรัก โคมรูปเหมือนตะโพนข้างละแถว

ข้างพระที่นั่งเสวตรฉัตรคานโตทอกท ประทับตั้งเครื่องนมัสการทองใหญ่
 แถวเสาคานโตตอกทประทับออกมาเส้า ๓ ตั้งโต๊ะกลมวางเครื่องนอระมาค
 เขาโคเขาค่าง ๆ หลังโต๊ะผูกงาปลายปลายศิกรสวมปลอกทองคำ
 ค่อยลงมาสู่อาสน์สงฆ์ แถวเสาคานเหนือตั้งโต๊ะย่อม ๆ วางชวคชก
 คอกไม้คู่ ๓ พานคอกไม้พาน ๓ เชิงเทียนคู่ ๓ ทกเส้า หลังเส้าตั้งหีบ
 เพลง ๒ หีบไซหมันทวยมือเมื่อเวลาประ โคม ที่เชิงเส้าทั้งสองแถวตั้ง
 ชวคชกคอกบัวหลวงบัวชม บัวpeon คอกสามหาวเส้าละ ๔ ชวคทกเส้า
 ทหลังลยแลพระทวารคานนาตง โต๊ะเงินเครื่องพร้อมข้างละโต๊ะ ทรงพระ
 ทวารกลางตั้งชนน้ำใหญ่ตอกเทียนคาถากระถางรูปใหญ่กระถาง ๓ ราว
 เทียนราว ๓ ที่พระสงฆ์นั่งอกราว ๓ นำเส้าหลังเส้าทั้งสองแถวของบน
 ผูกเชือกแดงข้างละ ๒ สายแขวนฉากเขียนเรื่องเวสสันดรชาฎก ๓๓ กณท์
 แลพวงคอกไม้ก่กลั่นต่าง ๆ เกณฑ์ข้าราชการฝ่ายนาร้อยมาแขวนเต็ม
 ทั้ง ๔ สาย ที่แขวนใต้ โคมหวนค โคมระย้าเป็นส่วนเกณฑ์ข้างในร้อยทั่วไป
 ที่เฉลียงตรงที่ประทับออกมาของหนักนเพยมกระจก ที่ในฉากตั้งโต๊ะ
 หม้อย่างย่อมหมู่ ๓ ทอกทประทับอีกแห่ง ๓ ที่ข้างนอกห้องพระ โรงคาน
 โต๊ะชกปร้า ผูกห้อยพวงคอกไม้ผลไม้ต่าง ๆ ตามเส้าผูกธงคาถาพัน
 แขวงยันทมหาสาคี กระดาษไทยปรุเป็นรูปภาพเรื่องพระเวสสันดร ใน
 ปร้าตั้งสิ่งของคาวหวานขนมผลไม้เครื่องกณท์ บนเฉลียงนำห้องพระ โรง
 คังพณพาทย์เครื่องใหญ่แตรสังข์กลองแขกมโหรี ทลานนำตั้งชุ่มตะเกียง
 ๔ ชุ่มชุ่มละ ๒๕๐ ดวง ที่ประตูชุนนอกชกราชวัตรฉัตรกระคายผูกตนักด้วย

คนออย พระสงฆ์ถวายเทศนาอธิบาย ๕ กณฑ์ มหาชาติกัณฑ์ที่ศพระ
 นครกัณฑ์ กำหนดของพระราชาคณะผู้ใหญ่ กัณฑ์อื่น ๆ ก็เป็นพระองค์
 เจ้าพระ พระองค์เจ้าเนรททรงผนวชใหม่อย่างเก่าอย่าง บางหม่อมเจ้า
 สามเนรทมาข้าง พระราชาคณะสามัญญสถานกรมทเทศน์ตฤาททรง
 ค้นเคยไปรดปรานข้าง พระสงฆ์อนจรทเทศน์คกรัง ๆ ข้าง พระวิสัยพิพ
 วันชน ๑๕ คำแรม ๓ คำวันละ ๕ รูป วันชน ๑๕ คำ ๕ ผลัก ๑๖ รูป
 เครื่องกัณฑ์เทศน์ไตรมฎากถวายพระรัตนตรัย ยาตรถลกอักคตลัค
 ย่ามอักคตลัค พักโหมค ทบชา ทชา กระบะหมากยบอน กระบะยาแก
 ไรคต่าง ๆ ร่มชบสีผึ้ง รองเท้า โคมหิ้ว กาล้วย กะโถนด้วย เสื่อ
 อ่อน หมอนอิง ขวดน้ำผึ้ง น้ำมัน อังไต้ กาทองแดง ตะลุ่มมีฝา
 คาวหวาน อยุ่เทียบนมคละ ๕๐ เล่ม ข้างยมลตติเทียบกัณฑ์ละ ๕ คำตั้ง
 พระวิสัยพิพมสขงอยุ่เทียบหมากพล ๓ วัน ๒๕ รูป มีสำรับพระเทศน์
 พระวิสัยพิพ ๒ เวลาเช้าเพน เลขงบนพระทณงพทโธสวรย วันชน ๑๕ คำ
 ๑๑ สำรับ วันชน ๑๕ คำ ๑๕ สำรับ วันแรมคำ ๑๑ สำรับ เครื่องกัณฑ์
 เทศน์ของคาวหวานขนมผลไม้ต่าง ๆ เกณฑ์พระขรรวงศฝ่ายในทำวนาง
 เปนผู้ทำ ของหลวงจ่ายเข้าสารกัณฑ์ละกระบุง เงินกัณฑ์ละ ๘ บาท
 ทั้ง ๑๗ กัณฑ์

อนงคตรรอยคอกมสิจำปาดงวันละ ๑๒ ผักร ๓ วัน ๑๖ ผักร เกณฑ์
 ขาวาชาการตำแหน่ง พระยาแลเจ้ากรมพระตำรว ๘ กรม หัวหมัน
 มหาคเล็ก ๕ ขันแทรกประดับคอกไม้สคผลพกเหลของมะละกอดังวันละ ๑๐
 สามวัน ๓๐ เกณฑ์ขาวาชาการตำแหน่งพระ ทหลวงขุนนอถนนเกณฑ์

พวกคอกไม้ถูกกลั่นระย้าต่าง ๆ แขนงตั้งตามทักล่าวมาแล้วข้างต้น คอก
ยัวต่าง ๆ คอกสามท้าวเกณฑ์หัวเมือง พวกผลไม้ต่าง ๆ กรมพระคลัง
สวน คอกไม้ต่าง ๆ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยถวาย

ในการมีเทศน์มหาชาตินี้ เสด็จพระราชดำเนินออกทางพระทวาร
เฉลียงด้านใต้ ในฉาก พระบวรวงศ์เชื้อแลข้าราชการฝ่ายในออกทาง
พระทวารเฉลียงด้านเหนือลงในพระสถูปนอกฉาก

วันชน ๑๕ คำ แรมค่ำ ๑ เวลาเที่ยงเศษ เสด็จออกทรงจุดเทียน
เครื่องนมัสการเทียนประจำกัณฑ์แลตะเกียงสำหรับชุ่ม & ตะเกียง โปรก
ให้พระองค์เจ้าเล็ก ๆ จุดเทียนเครื่องนมัสการทักข้างพระแท่น ๒ สำหรับ
เจ้าพนักงานจุดเทียนโต๊ะหมู่โต๊ะตั้งปวงทั่วไป ทรงศีลแล้วประทับทรง

ฟังในฉาก เทศน์จบแล้วเสด็จทรงพระเคนเครื่องไทยธรรมเหมือนกัน
ทั้ง ๒ กัณฑ์ เสด็จขนย้าย ๓ โมงเศษทั้ง ๒ วัน วันชน ๑๕ คำ เวลา
เช้าโมง ๑ เสด็จออกทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแลเทียนในทักตั้งปวง
เหมือนวันก่อน แยกแคว้นนมเทียนคาถาควย ทรงศีลแล้วประทับ

ในฉาก เมื่อยแรก ๆ ประทับทรงฟังอยู่จนจบ ๑๓ กัณฑ์ ภายหลัง
ทรงอยู่เพียงกัณฑ์หมี่พานต์จบ ทรงพระเคนเครื่องไทยธรรมแล้วเสด็จ
ขึ้นเสียดราว ๑ ถ้าย โคมพระองค์เจ้าทรงผนวชถวายเทศน์กัณฑ์ไว้ก็
เสด็จออกในกัณฑ์นั้น ไปเสด็จคณค่างเมื่อดงกัณฑ์มหาชาติเป็น
กัณฑ์ โปรกมากเพราะเคยทรงเทศน์เมื่อทรงผนวช พระราชทานรางวัล

ข้างทรงทีเคยนข้างเป็นการครกครนเสมอ แล้วทรงฟังต่อไปจนจบ
 (นครกัณฑ์) พระสงฆ์ถวายขัตติเรกถวายพระพรลาแล้ว เวลา ๒ ยาม
 เศษเสด็จพระราชดำเนินลงลอยพระประทีป เสร็จการพระราชกุศลเทศนา
 มหาชาติแทน,

อนึ่งในวันแรกค่ำ ๓ มีการเชิญพระบรมอัฐิพระอัฐิออกตั้งสค์ย
 urnal กาลานกาลตามเคยเหมือนทุกคราวมาแล้ว แลมีคอกไม้เพลิง
 ขษาพระพุทธรูปหิ้งคคนละ ๕ พุ่มทั้ง ๓ คิน,

หมดฉบับเพียงเท่านี้

เจ้าพนักงานหอสมุด

หมายรับสั่งวงษา

อาราธนาพระสงฆ์มาสวดพุทธมนต์และรับพระราชทานฉัน

ณพระที่นั่งภายในพระราชวังบวร

ด้วยพระยาทิพมณฑลราชบริพารราชบัณฑิตยสถานได้เกล้า ๆ ทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้า ๆ สั่งว่า ทรงพระราชศรัทธาท่านุญทพระที่นั่งในพระราช
 วังบวรภายใน แต่ณวันเดือน ๖ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ยี่เอะเอกศก (พ.ศ. ๒๔๒๒)
 เวลาบ่าย ๒ โมง พระสงฆ์ราชาคณะ ๕ รูปสวดพระพุทธมนต์ รุ่งขึ้น
 เดือนเดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เวลาเช้าพระสงฆ์รับพระราชทานฉัน นั้นให้
 สังฆการนิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะ ๕ รูป เข้าไปทางประตูลงการโอฟาร์
 สวดพระพุทธมนต์รับพระราชทานฉัน รับประทานซึ่งคากถวายพระสงฆ์ให้
 ปร้อมทั้ง ๒ เวลา แล้วให้แยกบาตรคืน ๕ บาตร ค่ายคียบหนัก ๕ ค่ำลง
 ค่ำชาวพระคลังในซ้าย ค่งนำพระพุทธรูปมาขยสายสิญจน์พระสงฆ์ถือ
 สวดให้พอเหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้ชาวพระคลังศฤงคารจกอาศนเข้า
 ไปทางประตูลงการโอฟาร์ลาคนเกาธมาลาขยวิลาขยให้พอทั้ง ๒ เวลา
 แล้วให้รับเทียน ๕ มัด ๑๒ ๕ มัด หมากพล ๕ ซองค่อท่านพนักงาน
 ภายใน ถวายพระสงฆ์เดือนเดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เวลาเช้า อนึ่งให้
 ชาวพระคลังมหาสมบัตจกกระโถนขนน้ำจอกถอย ๕ สำหรับเข้าไปทางประตู
 ลงการโอฟาร์ให้ทนกำหนดทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้ชาวพระคลังพิมานอากาศ
 จกพรหมฝรั่ง ไต่เงินเคระของขยา ๓ ไต่ เข้าไปทางประตูลงการโอฟาร์อยู่

ลาดในพระที่นั่งให้พอ ตั้งโต๊ะเงินเครื่องบูชาพระพุทธรูปพระไชยเงินให้
 พร้อมทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้ชาวพระคลังในซ้ายซ้ายขวาตรอก ๕ ขาตร ค่าย
 คียบหนัก ๕ ตำลึง ให้ส่งขะการตั้งนำพุทธมนต์จับสายสัญญาณวงพระที่นั่ง
 แลพระสงฆ์สมณสวด แลจ่ายสมงหนัก ๒ ชั่ง ๓ ตำลึง ๒ บาท ค่ายคียบ
 หนัก ๒ ตำลึง ให้ท่นพนักงานฝ่ายในพ่นเทียนถวายพระสงฆ์ แลจ่าย
 นำตาลทรายหนัก ๓๐ ตำลึง ให้วิเสศคัมน์นำชยาน แต่เดือนเดือน ๖
 ชน ๓๑ ค่ำ เวลาเช้า อนึ่งให้กรมราชบัณฑิตเชิญพระพุทธรูปพระไชย
 เงินชนพระราชยานเข้าไปทางประตูสถานมณเฑียร เชิญประดิษฐานไว้
 บนโต๊ะเงินในพระที่นั่งให้พร้อมทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้เจ้าพนักงานจก พิณ
 พาทย์ กลองแขกแตรสังข์ เข้าไปทางประตูลงการโอฟาร์ คีประโคน
 เมื่อพระสงฆ์สวดคณให้พร้อมทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้กรมนาจ่ายเข้าสารช้อม
 นาสวนทขาวก ๑๕ ทนาน ให้วิเสศฉ้อทานหงถวายพระสงฆ์คณตั้งแต่
 เดือนเดือน ๖ ชน ๓๒ ค่ำ เร่งจ่ายให้แต่เดือนเดือน ๖ ชน ๓๑ ค่ำ อนึ่ง
 ให้ชาวที่ใหญ่จกขาคระพม่า ๒ ขาตร เข้าไปทางประตูลงการโอฟาร์ ตั้ง
 นำพระพุทธรูปในพระที่นั่งรับเทียนค้อพนักงานฝ่ายในจกตั้งเมื่อพระสงฆ์
 สวดพระพุทธรูปคด้วยให้ท่นเวลา อนึ่งให้นายสินมหาตเล็กจกคอกไม้
 สกเข้าไปทางประตูลงการโอฟาร์ ชักขวดใส่โองานแก้วประกัยบนโต๊ะ
 เงินพระพุทธรูปพระไชยเงินเมื่อพระสงฆ์สวดคณทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้สนม
 พลเรือนรับเครื่องนมัสการทองใหญ่ให้มี พุ่มเข้าคอก พุ่มคอกไม้ ๒
 เทียน ๕ สำรับสำหรับเครื่องให้พร้อมค้อท่นพนักงานฝ่ายในเชิญเข้าไปทาง

ประคองลงการโอฟารตั้งถวายทรงจตุรกายชาเมื่อพระสงฆ์สวดพระพทธมนต์
 ตามกำหนดวันทั้ง ๒ เวลา แล้วพวกอกไม้สวดห้อยในพระที่นั่งถวาย ๓๐
 พวง อนึ่งให้รองงานสวดารวจกเถาอผลาวยเวลาถวายพระแท่นถวายทรง
 ประเคนเข้าไปทางประคองลงการโอฟารตั้งในพระที่นั่ง ๑ สำหรับ สำหรับ
 พระสงฆ์สวดพระพทธมนต์ให้ทันทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้ชาวพระคลังราช
 การจกเสอราว เสอหอง เข้าไปทางประคองลงการโอฟารตั้งในพระที่นั่งให้พอ
 แล้วยายพนแสมรอนขนาดกลางให้หมื่นนายประคองซ้ายขวา ๑๕๐ ขึ้นขึ้นส่ง
 ณ โรงสำหรับคารหวานแลวิเสศล่อทาน ๒๐ ขึ้นหุงเข้าถวายพระสงฆ์ เร่งจ่าย
 ให้ทันแต่ณวันเดือน ๒ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เวลาย้าย อนึ่งให้ตำรวจวังทนายเลอออก
 เข้าไปทางประตูสถานมณเฑียรยกสำหรับคารหวาน ๒ สำหรับ หวาน ๒ สำหรับ ตั้งใน
 พระที่นั่งถวายพระสงฆ์ให้ทันเวลา อนึ่งให้กรมท่าซ้ายจตุรารอนนำชา
 ไล่ถาดเข้าทางประคองลงการโอฟาร ถวายพระสงฆ์เมื่อสวด ๕ ทเมอณ ๕
 ททั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้ชาทลลของ ๑ ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือนท
 มตำแหน่งเฝ้าเข้าไปปรนนิบัติพระสงฆ์สวดมนต์ในพระที่นั่งทั้ง ๒ เวลา อนึ่ง
 ให้หมื่นนายประคองซ้ายขวาทำฎีกาไปเบิกพนแสมรอนขนาดกลาง ๑๕๐ ขึ้น
 ต่อชาวพระคลังราชการขึ้นส่งณ โรงสำหรับคารหวานแต่ณวัน เดือน ๒ ขึ้น
 ๑๓ ค่ำ อนึ่งให้ชาวพระอภิมย์ ชาวพระราชยาน จิตส์ยทน ๑ เสลียง ๑ ไป
 รัชเลขต่อพนนรนิกร พันเทพ ๕ คนสวมกางเกง ไปรับพระพุทธรูป พระ
 ไชยเงินณพระที่นั่งพุทโธสวรรค์ เชิญเข้าไปทางประตูสถานมณเฑียร
 เข้าในพระที่นั่งเมื่อพระสงฆ์สวด ๓ เวลาณ ๓ เวลาทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้

พันนริกร พันเทพ จำเลย ๔ คนให้กษัตริย์ชาวพระราชยานห้ามเสด็จ
 พระพุทธรูป ๑ เสด็จ ให้จำวันพระสงฆ์สวด ๓ เวลาฉัน ๑ เวลาทั้ง ๒
 เวลา อนึ่งให้ท่านพนักงานฝ่ายในจัดเครื่องนมัสการทองใหญ่ใหม่ พุ่ม
 เข้าตอก ๕ พุ่ม ดอกไม้ ๕ เทียน ๕ ธูป ๕ สำรับเครื่องให้พร้อม สั่งให้
 สนมพลเรือนเชิญเข้าไปทางประตูลงการโศภารัตน์ในพระที่นั่ง เมื่อพระ
 สงฆ์สวด ๓ สำรับฉัน ๑ สำรับทั้ง ๒ เวลา แล้วให้จัดเทียนนำโต๊ะจีน
 หน้าเล่มละ ๒ ตำลึง ๕ เล่ม เทียนตั้งพระสงฆ์สวดหน้าเล่มละ ๑ ตำลึง
 ๓ เล่ม เทียนหน้าเล่มละ ๑ บาทมีดละ ๒๐ เล่ม ๕ มีด ธูปมีดละ ๒๐
 ดอก ๕ มีดสั่งให้ตามพนักงาน อนึ่งให้ท่านพนักงานฝ่ายในร้อยพวงดอก
 ไม้สีท ระบาย ๖ กล้วย ๘ ว่าว ๗ ธูป ๗ พวง สั่งให้สนมพลเรือนแขวน
 ในพระที่นั่งวันพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ถวายให้ทันเวลา อนึ่งให้ท่าน
 พนักงานฝ่ายในชาวพระเครื่องตนจกสำรับขาว ๖ หวาน ๖ สำรับสั่งให้
 คำรวจวี ทนายเลือกหอด สุกเข้าเต่งให้ทันเวลา อนึ่งให้วิเสศหมาก
 พลจกเกสซึ่งคาคสั่งให้ส่งกรรมการเข้าไปถวายพระสงฆ์เมื่อสวดตั้งพาน ๕
 พาน อังคาคชองละ ๕๐ จีบ ๕ ชอง เมื่อฉันตั้งพาน ๕ พาน อังคาค
 ชองละ ๕๐ จีบ ๕ ชอง แล้วให้จัดน้ำชยาน ๕ โถ สั่งให้สนมพลเรือน
 ถวายพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ถวายให้ทันเวลา อย่าให้ขาดใดตาม
 รัชสั่ง.

หมาย ฝ่ายใน เครื่องนมัสการ ๑ กล้วย ๑ สำรับขาวหวาน ๑
 วิเสศฉ้อทาน ๑ วิเสศหมากพลู ๑ รวม ๕ ฉบบั. 16/07/2564

หมายรับสั่งวงษา

อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะเข้ามาถวายพระธรรมเทศนา

ด้วยพระยาทิพมณฑลไชยรัชมหาราชยัตถุโรโสเกล้า ๆ ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ๆ สั่งว่าทรงพระราชศรัทธาให้อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะ
เข้ามาถวายพระธรรมเทศนาวันละกึ่งชั่วโมงในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย ตั้งแต่
เดือนเดือน ๘ แรม ๓ ค่ำ เวลาบ่ายระกาสี่โมง (พ.ศ. ๒๔๒๘) เสมอทุกวัน
ไปกว่าจะถึงไตรมาศ ๓ เดือน นั้นให้ส่งกรรมการมนตพระสงฆ์ราชา
คณะเข้ามาถวายพระธรรมเทศนาวันละกึ่งชั่วโมง กับพระสงฆ์ ๔ รูปรับสั่งพิพ
ด้วยเสมอทุกวัน รัชมณฑลไชยราชคฤหาศวิเสศหมากพลถวายพระสงฆ์ทั้ง
เทศนา รับสั่งพิพ เหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้ชาวที่ใหญ่จักรวาทเขียนตั้ง
ทพระสงฆ์เทศนา ชาวราชการพงเทศนาทั้ง ๒ ราว แล้วให้เอาเชิง
เขียนมาคคเขียนตั้ง รับสั่ง พระสงฆ์เสมอทุกวันเหมือนอย่างทุกครั้ง
อนึ่งให้มหาดไทย กลาใหม่ หมายถึงออกข้าทูลของอิศพระบาทผู้ใหญ่
ผู้น้อยฝ่ายทหาร พลเรือน ทมตาแหงเผ่า เข้ามาพงพระธรรมเทศนา
วันละกึ่งชั่วโมงไปเหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้มหาดเล็กรับ
เครื่องนมัสการเครื่องทรงธรรมต่อท่านฝ่ายในวันละสำหรับ ให้มหาดอกไม้
ชูปเขียนสำหรับให้พร้อม แล้วให้รับเขียนคหนังสือหนักเล่มละ ๓ คาลง
๒ บาทวันละ ๒ เล่ม เขียนมคหนังสือเล่มละ ๑ บาท ๑๐ เล่มวันละ ๑ มค เขียน
พระสงฆ์พงเทศน์ ตำรงหน้าพงเทศน์หนักเล่มละ ๒ สล่งวันละ ๕๐ เล่ม

ผ้าสยงวันละผืน ปลูกดอกวันละมัท ปลูกวันละ ๕๐ ทอกคชยถวายพระ
 สงฆ์ แต่เทียนวันละ ๒๐ เล่มส่งให้ตำรวจนำ จุดคิกราวเทียนเสมอทุก
 วันไปเหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้ตำรวจนำผู้อยู่เวร ในรั้วเทียนวันละ ๒๐
 เล่มต่อมหาทเล็ก จุดคิกราวเทียนบูชาพระธรรมเทศนาเสมอทุกวันไป
 เหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้ชาวพระคลังศุภรัตจัดอาศน์ไปแต่งถวายพระ
 สงฆ์เทศนา ฟังเทศน์ ให้พอ อนึ่งให้ชาวพระคลังมหาสมบัติจัดเงินวัน
 ละ ๑ ตำลึงตคกณทเทศน์เสมอทุกวัน แล้วให้รั้วเทียนหนักเล่มละ ๑
 ตำลึงค้อท่านฉายใน แล้วให้จกกระโถนขนนำมาจอกลอยไปตั้งถวายพระ
 สงฆ์เทศนา ฟังเทศน์ให้พอเหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้ชาวพระคลัง
 ในซ้ายจ่ายสยงกาย จำนวนเดือน ๘ สยงหัวนสยงหนัก ๑๓ ซึ่ง ๑๒ ตำลึง
 ๒ บาท ค่ายหนัก ๑๒ ตำลึง เดือน ๘ สยงหนัก ๒๒ ซึ่ง ๑๐ ตำลึง ค่าย
 หนัก ๑ ซึ่ง ๒ ตำลึง เดือน ๑๐ สยงหนัก ๒๓ ซึ่ง ๕ ตำลึง ค่ายหนัก ๑
 ซึ่ง ๓ ตำลึง เดือน ๑๑ สยงหัวนสยงหนัก ๑๓ ซึ่ง ๑๒ ตำลึง ๒ บาท
 ค่ายหนัก ๑๒ ตำลึง รวมทั้งสิ้นสยงหนัก ๖๘ ซึ่ง ค่ายหนัก ๓ ซึ่ง ๘ ตำลึง
 ให้ท่านพนักงานฉายในพื้นเทียนไซ ในการมีพระธรรมเทศนา เสมอทุกวัน
 ไปเหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้พนักงานฉายในจกเครื่องนมัสการเครื่อง
 ทรงธรรมวันละสำรับ ให้มีดอกไม้อุปเทียนสำหรับเครื่องให้พร้อม กับ
 เทียนทหนึ่งสอหนักเล่มละ ๑ ตำลึง ๒ บาท วันละ ๒ เล่ม เทียนคิกรเงิน
 หนักเล่มละ ๑ ตำลึง วันละ ๑ เล่ม เทียนมัทหนักเล่มละ ๑ บาท มัท
 ละ ๑๐ เล่ม วันละมัท เทียนนำพระหนักเล่มละ ๑ ตำลึง วันละ ๒ เล่ม

เกษนพระสังฆมณฑล
 ข้าราชการพงเทคนหนักเล่มละ ๒ สลึง วัน
 ละ ๕๐ เล่ม เกษนพงกลหนักเล่มละ ๑ บาท วันละ ๓๐ เล่ม ฐปม์ทีละ
 ๑๐ คอกวันละมีค ฐปม์วันละ ๕๐ คอก สั่งให้มหาดเล็กเหมือนอย่าง
 ทุกครั้ง อนึ่งให้ท่านเจ้าพนักงานพระคลังฝ่ายในจัดผ้าสยงประกอบเท่า
 วันละ ๑ ผืน สั่งให้มหาดเล็กเหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้วิเสศหมากพล
 จักเกสซ้องคาศของใหญ่ ๓ ซอง ๆ เล็ก ๑๕ จีบ ๕ ซอง สั่งให้กรมวัง
 มหาดเล็กเสมอทุกวันไปเหมือนอย่างทุกครั้ง อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง.

หมายพนักงานฝ่ายในพระคลัง ๓ เครื่องทรงธรรม ๓ วิเสศ

หมากพล ๓ รวม ๓ ผบ.

THAMMASAT UNIVERSITY
 สำนักหอสมุด